

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 5 Issue 7, p. 573-586, December 2012

ÖZGÜVEN VE DİNİ TUTUM

SELF-CONFIDENCE AND RELIGIOUS ATTITUDE

Hakan SARIÇAM

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Muallim Rifat Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Metin GÜVEN

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi ABD

Abstract

The aim of this study is to investigate relationship between self-confidence and religious attitude. Study group consists of 490 university students who are in different departments at Education Faculty in Sakarya University and Kilis 7 Aralık University. Self-confidence Scale (Akin, 2007), Religious Attitude Scale (Ok, 2011), and Personal Information Form were used in this research. At the same time data of study was analysed by means of Pearson correlation analysis, t test, one-way ANOVA analysis was utilize. According to the results, there is significant correlation between internal self-confidence, external self-confidence and religious attitude. Students, who have high self-confidence score, also have high religious attitude score. There are significant differences between male and female students' self-confidence and religious attitudes scores. Also religious attitude rate and self-confidence rate have changed according to the students' departments. It is important that there is not significant difference between department of religious culture and moral knowledge and the others. In the result of the research, it is stated that self-confidence is an important predictor for religious attitude. As part of results, adding different demographical (income levels of family, rate of sibling, place of living, etc.) variables can be extended to the research. Also relationship between self-confidence, religious attitude, parent attitudes, attachment styles, anxiety, and psychological well-being may be investigated by researchers.

Keywords: Self-confidence, attitude, religious attitude

Öz

Bu çalışmanın amacı özgüven ile dini tutum arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Sakarya Üniversitesi ve Kilis 7 Aralık Üniversitesi Eğitim Fakültesinde farklı bölüm ve programlarda öğrenim gören 490 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak için Öz-güven Ölçeği (Akın, 2007), Dini Tutum Ölçeği (Ok, 2011) ve araştırmacılar tarafından uzman görüşleriyle hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi, t testi, tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, iç özgüven ve dış özgüven ile dini tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu, özgüveni yüksek olan öğrencilerin dini tutum puanlarının da yüksek olduğu gözlenmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin özgüven ve dini tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Araştırmada aynı zamanda dini tutum ve özgüven puanları bölümlere göre farklılaşmakla birlikte DKAB öğrencileri ile diğer programlardaki öğrencilerin dini tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı farkın çıkmaması dikkat çekmiştir. Araştırma sonucunda özgüvenin, dini tutumun önemli bir yordayıcısı olduğu saptanmıştır. Araştırma sonuçları çerçevesinde demografik değişkenler artırılabilir. Örneğin, özgüven ve dini tutum aile gelir düzeyi, kardeş sayısı, yaşanan yere göre değişip değişmediği incelenebilir. Ayrıca anne baba tutumları, bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri, psikolojik iyi oluş ile özgüven ve dini tutum arasında ilişki olup olmadığı incelenebilir.

Anahtar kelimeler: Özgüven, tutum, dini tutum

GİRİŞ

İnsan özünün yani kişiliğinin bir parçası olan öz güven son çeyrek asırda birçok araştırmacı için merak konusu olmuştur. Kişinin kendine güvenme duygusu (Lauster, 2000) olarak da bilinen öz güvenin (self-confidence) birçok tanımını yapmak mümkündür. Özgüven, kişinin tutum, tavır ve davranışlarını belirleyen, kendi hakkındaki duygu, düşünce ve değerlendirmedir. (Lauster, 2000). Özgüven kişinin kendisini değerlendirmesi ve kendisinden memnun olup olmaması sonucu oluşan öznel bir olgudur (Kasatura, 1998; Kugle, 1983). Memnuniyetle ilişkili olduğundan olumlu da olabilir olumsuz da yani durağan değil statiktir. Koşullara, konuma, gelişmelere göre değişebilir. Kişinin kendisini olumlu veya olumsuz değerlendirmesi yüksek veya düşük özgüven oluşmasına neden olabilir.

Özgüven; iç güven ve dış güven olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İç güven; kişilerin kendisinden hoşnut, kendisiyle barışık ve kendisiyle özdeşleşmiş olduğuna dair duygu ve düşünceleridir. İç güveni oluşturan unsurlar kendine saygı, kendini sevmek, kendini tanıma, belirgin hedefler koyma ve olumlu düşünmedir. Kendini tanımak kendini sevmekle başlar. Kendini seven kişiler kendilerine güven duyarlar ve kendileriyle barışıktırlar. Kendilerine güvenli kişilerin ise her zaman belli hedefleri vardır. Hedefleri olan insanlarda geleceğe olumlu bakarlar. Dış güven ise; bireyin kendisinden memnun ve emin olduğuna dair çevresine göstermiş olduğu tavır ve davranışlarıdır. Dış güveni oluşturan unsurlar iletişim ve duyguların kontrol edilebilmesidir (Akagündüz, 2006).

Fromm'a (1997) göre, her şeyi sevmenin ön koşulu, kişinin kendisini sevmesidir. Kendini sevmek ve özgüven kavramları eş anlamlı olup sevebilme, güvenme, yaratıcılık ve kendini ifade edebilme özellikleri, özgüvenin yansımalarıdır. Bu özellikler kabul edilme, ilgi, ifade özgürlüğü gibi toplumsal olguların bir ürünüdür ve ilk oluşumları aile içi ilişkilerden kaynaklanır. Kişinin kendini sevmemesi, özgüvenden yoksun olması, başkalarına karşı güvensiz ve düşmanca bir davranışa yol açar.

Özgüven oluşumunun başlangıcı bebeklik dönemine dayansa da (Gökner, 2007) çocuğun kendine ait farkındalık düzeyi üç yaşına kadar yeterince gelişmemiş olduğundan, kendisiyle ilgili algısında, anne-babanın ve çevresindeki kişilerin tutumları etkindir (Fanning & McKay, 2012). İhtiyaçlarının uygun biçimde karşılanması sonucu çocuk, kendi benliğini değerli bir varlık olarak algılar. Çevresini de değer veren, güvenilir bir çevre olarak değerlendirir. Böylelikle güven duygusunun temeli atılmış olur. İki yaşından itibaren çocuk, çevresini keşfetmek ve çevre üzerinde denetim gücü kazanmak amacıyla her şeye karşı derin bir soruşturma ve öğrenme eğilimi gösterir. Sorduğu sorular karşısında çocuğun çevresinden alacağı tepkiler özgüven gelişimi için önemli bir unsurdur (Yavuzer, 2010). Coopersmith yaptığı araştırmalar sonucunda çocuğun anne ve babası tarafından kabul edilmesinin, çocuğun kendisine tutarlı ve iyi tanımlanmış özgürlük sınırlarının uygulanmasının, çocuğa inisiyatif kullanma olanağı sağlanmasının, çocuğun yüksek özgüvenli yetişmesinin üç temel koşulu olduğunu saptamıştır (Akt. Kafalı, 2005).

Öz güveni yüksek olan bireyler kendilerini oldukları gibi kabul ederler ve sınırlarının farkındadırlar. Yeteneklerinin ve kapasitelerinin farkında oldukları için gerçekçi ve ulaşılabilir hedeflere sahiptirler. Böylece olaylara ve karşılaştıkları durumlara dair olumlu davranışlar sergilerler. Her zaman yüksek beceri bekleyen kişiler genelde hayal kırıklığına uğradıkları için var olan becerileri de iyi olmaz. Sürekli kendilerini eleştirirler ve yetersiz görürler. Düşük özgüven sahibi bireyler yaptıkları işlere dair acaba yapabilir miyim kaygısı taşımaktadırlar. James ise insan davranışlarının anlaşılmasında öz güvenin önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamıştır.

$$\frac{\text{Hedefe varmaktaki başarı}}{\text{Varılmak istenen hedef}} = \text{Özgüven}$$

şeklinde bir denklemlle ifade eder. Bu denklem, bireyin hedeflediği başarıya ulaşma oranının yüksek veya düşük özgüveni oluşturacağını belirtir (Akt: Chubb, Fertman ve Ross, 1997). Soner'e (1995) göre, kişinin yüksek veya düşük özgüvenli oluşu, kişinin davranış, tutum ve hislerini farklı yönlerde etkilemektedir.

Dini Tutum

Tutum kavramı, kendisini kullanan kişinin teorik bakış açısına, düşünce yapısına bağlı olarak farklı anlam ve içerikler taşıyabilmektedir. Tutum, en geniş anlamda; "*kişinin belli bir insana, gruba, nesneye, olaya, vb. yönelik olumlu veya olumsuz bir şekilde düşünmesine, hissetmesine veya davranmasına yol açan; oldukça istikrarlı, yargısal bir eğilim*" (Budak, 2009, s747) olarak ifade edilir. Kişinin tutumları, onun sahip olduğu inanç, hissiyat ve davranışlarda kendisini gösterir. Tutum, kişinin sergileyeceği hareket ya da davranışın önemli bir belirleyicisidir (Myers, 1996).

İnsanoğlu yapısı itibariyle gelişimsel bir varlıktır ve doğuştan getirdiği birtakım özellikleri ve eğilimleri vardır. Bunun yanında yaşama dair birçok özelliğini yaşayarak, hayatın içinde edindiği tecrübe ile edinir. Tutumlarımız da yaşayarak elde ettiğimiz eğilimlerdir. Aile, eğitim, sosyal çevre, din vb. birçok faktör tutumlarımızın şekillenmesinde önem arz eder. Bu gelişme sürecinde değişik objelere olgulara karşı birçok tutum kazanırız. Dini tutum da bunlardan biridir. Dini tutumun doğumu ve gelişimine kuşkusuz pek çok faktör etki eder. Temel olarak bu faktörler arasında ihtiyaç, istekler ve güdüler, eğitim, sosyal ve dinî

gruplar, din görevlileri ve dindar bireylerle ilişkiler yer alır (Peker, 2008). Dini tutumlar kişinin dini hayatına ve dini davranışlarına yön verdiği gibi, kişinin dini nitelik taşımayan dünyevî yaşamı ile ilgili olan hususlarda da önemli bir etkiye sahiptir. Dinin kişiye sağladığı psikolojik ve sosyolojik birçok faydadan söz etmek mümkündür. Tüm bunlar kişinin dine karşı olan tutumuyla doğrudan ve dolaylı olarak ilişki içerisindedir (Kaya, 1998).

Peker (2008s. 146), dini tutumu şu şekilde ifade etmiştir: *Dini tutum, kişinin dinle ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını belirleme tarzıdır. Yani kişinin dine dair bilgi ve inançları (zihni unsur), dinin bütününden ya da herhangi bir esasından hoşlanması veya hoşlanmaması (duygu unsuru) ve dinle ilgili davranışları, yani lehte ve aleyhteki bir takım faaliyetleri (davranış unsuru) onun dini tutumunu oluşturur.*

Din ve dinin kendine has öğeleri, dini tutumun objeleridir. Kişi, dine karşı duygu, düşünce ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturduğu takdirde dini tutumu ile ilgili yapı kendini belli eder. Dolayısıyla dini tutum, duygu, düşünce ve davranış olarak bir bütünlük arz eder (Kaya, 1998).

Dini tutum ve özgüvenin oluşmasını etkileyen birçok faktör bulunmakla birlikte dini tutum ve özgüvenin etkilediği birçok yapıdan söz etmek de mümkündür. Dini tutumun oluşumunu, yaşantılar (Peker, 2008), aile, iletişim (Kafalı, 2005) vs. etkilerken; özgüven oluşumunu anne baba tutumları (Geçtan, 2010; Kulaksızoğlu, 2006; Yavuzer, 2004; Richards, Gitelson, Peterson, & Hartig, 1991), aile içi çatışmalar ve boşanmalar (Geçtan, 2010; Haskey, 1997), baba yoksunluğu (Yavuzer, 2010), ceza (Yörükoğlu,), sorumluluk (Ekşi, 1990), zeka (Yörükoğlu, 2004), okul ve öğretmen (Temel & Aksoy, 2005), manevi değerler (Hökelekli, 2001) gibi faktörler etkilemektedir. Buna karşın, insanın yüksek özgüven ve düşük özgüvenli oluşu akademik başarı (Yavuzer, 2008; Arkes & Garske, 1982), öz yeterlilik (Feltz, 1988), benlik saygısı (Hambly, 1997), yaşam hedefleri (Adler, 2011), hayatın anlamı (Fromm, 1997) gibi birçok yapıyı etkilemektedir. Bununla birlikte, hayatın anlamlandırılması yani yaşamın kalitelendirilmesinde ve yaşam hedeflerinin belirlenmesinde dinin etkisini de göz ardı edemeyiz (Jung, 1993). Bu düşünceden hareketle dini tutum ile özgüven arasında bir ilişki olabileceği düşünülmektedir. Yapılan bu çalışmanın amacı özgüven ve dini tutum arasındaki ilişkiyi incelemektir.

YÖNTEM

Çalışma grubu

Bu araştırma Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 290, Kilis 7 Aralık Üniversitesinden 200, toplamda 490 üniversite öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Öğrencilerin 62'si fen bilgisi öğretmenliği, 105'i okul öncesi öğretmenliği, 74'ü psikolojik danışmanlık ve rehberlik, 78'ü sınıf öğretmenliği, 71'i sosyal bilgiler öğretmenliği ve 100'ü din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliği bölümlerinde öğrenim görmektedir. Yaşları 18 ile 38 yaş arasında değişmekte ve yaş ortalaması 24.3 olan öğrencilerin 204'ü (% 42) erkek ve 286'sı (% 58) kız öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Öz-güven Ölçeği: Akın (2007) tarafından geliştirilen Öz-güven Ölçeği 33 madde ve 2 alt boyuttan oluşan kendini değerlendirmeye yönelik 5'li Likert tipi bir ölçektir. 17 maddeden oluşan iç öz-güven alt boyutunun madde faktör yükleri .31 ile .74 arasında sıralanmakta ve toplam varyansın %26.4'ünü açıklamaktadır. 16 maddeden oluşan dış öz-güven alt boyutunun madde faktör yükleri 32 ile .75 arasında değişmekte ve toplam varyansın %17.2'sini açıklamaktadır. Ölçeğin uyum indeksi değerleri RMSEA= .044, NFI= .90, CFI= .96, IFI= .96, RFI= .89, GFI= .94, AGFI= .91 ve SRMR= .058 'dir. Öz-güven ölçeği ile Coopersmith Benlik

Saygısı Envanteri arasında $r = .87$ ilişki vardır. Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayıları ölçeğin bütünü için .83, iç öz-güven faktörü için .83 ve dış özgüven faktörü için .85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik korelasyon katsayılarının ölçeğin bütünü için .94, iç öz-güven için .97, dış öz-güven için .87 olduğu, ayrıca madde-toplam test korelasyonlarının .30 ile .72 arasında değiştiği tespit edilmiştir.

Dini Tutum Ölçeği: Ok (2011) tarafından geliştirilen Dini Tutum Ölçeği 8 maddeden ve 4 alt boyuttan (bilişsel, duygusal, davranışsal ve ilişkisel) oluşmaktadır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucu 4 alt boyutlu modelin toplam varyansın 78% sini açıkladığı ve her alt boyut tek başlarına toplam varyansın duygu alt boyutu 42%, ilişki alt boyutu 16%, biliş alt boyutu 11%, davranış alt boyutu 9% olarak açıkladığı görülmüştür. Düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayıları .44 ile .60 arasında değişmektedir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucu uyum indeks değerleri ($\chi^2 = 55.56$, $sd = 16$, $RMSEA = .08$, $CFI = .99$, $SRMR = .04$) olarak bulunmuştur. Ölçeğin ölçüt geçerliliği için İç Güdüllü - Dış Güdüllü Dindarlık Ölçeği ile .85 pozitif ilişki bulunmuştur. Ölçeğin faktör yükleri, .68 ile .89 arasında sıralanmaktadır. Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı ölçeğin bütünü için .90; duygu alt boyutu için .87, ilişki alt boyutu için .85, biliş alt boyutu için .75, davranış alt boyutu için .86 olarak hesaplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunda cinsiyet, yaş, bölüm, sınıf, öğrenim türü gibi demografik değişkenler bulunmaktadır.

İşlem

Özgüven Ölçeği ve Dini Tutum Ölçeği sahiplerinden mail yoluyla izin aldıktan sonra Kişisel Bilgi Formu ile birlikte çoğaltılmıştır. Öğrenciler ile boş oldukları bir zamanda uygulama için anlaşılmalı ve randevu günü sınıfta bir araya gelindikten sonra veri toplama araçları paket halinde öğrencilere dağıtılmıştır. Gönüllülüğün esas olduğu öğrencilere hatırlatılıp gönüllü olmayanlar çıktıktan sonra çalışma ile ilgili öğrencilere açıklama yapılmış ve başla komutundan 20 dk. sonra öğrencilerden veri toplama araçları geri toplanmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak SPSS.17 paket programında değerlendirilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde değişkenler arası ilişkileri belirleyebilmek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi, değişkenler arası farklılıkları tespit etmek için bağımsız örneklem testleri ile tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

BULGULAR

1. Özgüven ve dini tutum arasındaki ilişki

Özgüven ile dini tutum arasındaki ilişki olup olmadığını incelemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmıştır ve sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Özgüven, dini tutum ve alt boyutları arasındaki ilişkiye ait Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi sonuçları

Değişken	1	2	3	4	5	6	7	8
1.Bilişsel boyut (dini tutum)	1							
2.Duygusal boyut (dini tutum)	,21**	1						
3.Davranış boyutu (dini tutum)	,17**	,51**	1					
4.İlişki boyutu (dini tutum)	,15**	,32**	,51**	1				
5.İç özgüven	,02	,05	,24**	,25**	1			
6.Dış özgüven	,06	,09*	,17**	,16**	,71**	1		
7.Özgüven (toplam)	,05	,08	,22**	,22**	,91**	,93**	1	
8.Dini tutum (toplam)	,48**	,79**	,80**	,70**	,20**	,17**	,20**	1
Ortalama	9,61	8,44	8,52	9,03	68,42	62,75	131,17	35,60
Standart sapma	,92	1,48	1,19	1,12	8,14	9,41	16,22	3,34

* $p < .05$, ** $p < .01$

Yapılan korelasyon analizi sonucu özgüven ile dini tutum arasındaki korelasyon değeri $r = .20$ olarak; $p < .01$ düzeyinde pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir. İç özgüven ile dini tutum davranış alt boyutu arasında $r = .24$ ($p < .01$) ve dini tutum ilişki alt boyutu arasında $r = .25$ ($p < .01$) pozitif ilişki vardır. Dış özgüven ile dini tutum davranış alt boyutu arasında $r = .17$ ($p < .01$), dini tutum ilişki alt boyutu arasında $r = .25$ ($p < .01$) pozitif ilişki; dini tutum davranış alt boyutu arasında $r = .09$, $p < .05$ önem düzeyinde pozitif ilişki vardır.

2. Cinsiyete göre özgüven ve dini tutum puanlarının karşılaştırılması

Araştırmaya katılan çalışma grubunun tüm alt boyutları ile birlikte dini tutum ve özgüven seviyelerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla t testi uygulanmış ve bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Cinsiyete göre özgüven ve dini tutum puanları t testi sonuçları

	Cinsiyet	N	X	S.s.	t	p
Bilişsel boyut (dini tutum)	Erkek	204	9,61	0,76	1,98	,05
	Bayan	286	9,53	1,01		
Duygusal boyut (dini tutum)	Erkek	204	8,32	1,51	1,49	,14
	Bayan	286	8,52	1,44		
Davranış boyutu (dini tutum)	Erkek	204	8,50	1,01	,13	,90
	Bayan	286	8,52	1,30		
İlişki boyutu (dini tutum)	Erkek	204	9,14	1,01	1,91	,06
	Bayan	286	8,95	1,18		
Dini tutum (toplam)	Erkek	204	35,69	2,99	,51	,61
	Bayan	286	35,53	3,57		
İç özgüven	Erkek	204	69,77	7,06	3,13	,00
	Bayan	286	67,46	8,70		
Dış özgüven	Erkek	204	63,10	7,51	,71	,48
	Bayan	286	62,49	10,56		
Özgüven (toplam)	Erkek	204	132,88	13,84	1,96	,04
	Bayan	286	129,95	17,65		

$p < .05$

Çalışma grubunun tüm alt boyutları ile birlikte dini tutum ve özgüven seviyelerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla uygulanan t testi sonuçlarına göre; toplam özgüven için t değeri 1.96 ve iç özgüven alt boyutu için t değeri 3.13 olup $p < .05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu, toplam özgüven ile iç özgüven düzeyinin erkek ve bayan öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Bulgulara göre, erkek öğrencilerin toplam özgüven puan ortalamaları ($X=132,88$), bayan öğrencilerin toplam özgüven puan ortalamalarından ($X=129,95$) ve erkek öğrencilerin iç özgüven puan ortalamaları ($X=69,77$), bayan öğrencilerin iç özgüven ortalamalarından ($X=67,46$) yüksektir ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Ayrıca erkeklerin dini tutum bilişsel alt boyut puan ortalamaları ($X=9,61$) ve dini tutum ilişkisel alt boyut puan ortalamaları ($X=9,14$) kızlarınkine ($X=9,53$) ve ($X=8,95$) oranla daha fazla, kızların dini tutum duygusal ($X=8,52$) ve davranışsal ($X=8,52$) alt boyut puan ortalamaları erkeklerinkine ($X=8,32$) ve ($X=8,50$) oranla daha yüksektir. Fakat farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

3. Öğrenim türüne göre dini tutum ve özgüven

Araştırmaya katılan çalışma grubunun tüm alt boyutları ile birlikte dini tutum ve özgüven seviyelerinin öğrenim türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla t testi uygulanmış ve bulgular Tablo 3' te verilmiştir.

Tablo 2. Öğrenim türüne göre özgüven ve dini tutum puanları t testi sonuçları

	Öğrenim	N	X	S.s.	t	p																																																																										
Bilişsel boyut (dini tutum)	Gündüz	224	9,55	,94	1,20	,23																																																																										
	Gece	266	9,65	,89			Duygusal boyut (dini tutum)	Gündüz	224	8,56	1,45	2,02	,04	Gece	266	8,29	1,48	Davranış boyutu (dini tutum)	Gündüz	224	8,41	1,18	1,69	,09	Gece	266	8,60	1,19	İlişki boyutu (dini tutum)	Gündüz	224	8,96	1,11	1,16	,25	Gece	266	9,08	1,12	Dini tutum (toplam)	Gündüz	224	35,90	3,38	2,21	,03	Gece	266	35,24	3,28	İç özgüven	Gündüz	224	67,63	8,55	1,97	,05	Gece	266	69,08	7,71	Dış özgüven	Gündüz	224	62,38	10,50	-,782	,43	Gece	266	63,05	8,38	Özgüven (toplam)	Gündüz	224	130,02	17,44	1,44	,15	Gece
Duygusal boyut (dini tutum)	Gündüz	224	8,56	1,45	2,02	,04																																																																										
	Gece	266	8,29	1,48			Davranış boyutu (dini tutum)	Gündüz	224	8,41	1,18	1,69	,09	Gece	266	8,60	1,19	İlişki boyutu (dini tutum)	Gündüz	224	8,96	1,11	1,16	,25	Gece	266	9,08	1,12	Dini tutum (toplam)	Gündüz	224	35,90	3,38	2,21	,03	Gece	266	35,24	3,28	İç özgüven	Gündüz	224	67,63	8,55	1,97	,05	Gece	266	69,08	7,71	Dış özgüven	Gündüz	224	62,38	10,50	-,782	,43	Gece	266	63,05	8,38	Özgüven (toplam)	Gündüz	224	130,02	17,44	1,44	,15	Gece	266	132,14	15,08								
Davranış boyutu (dini tutum)	Gündüz	224	8,41	1,18	1,69	,09																																																																										
	Gece	266	8,60	1,19			İlişki boyutu (dini tutum)	Gündüz	224	8,96	1,11	1,16	,25	Gece	266	9,08	1,12	Dini tutum (toplam)	Gündüz	224	35,90	3,38	2,21	,03	Gece	266	35,24	3,28	İç özgüven	Gündüz	224	67,63	8,55	1,97	,05	Gece	266	69,08	7,71	Dış özgüven	Gündüz	224	62,38	10,50	-,782	,43	Gece	266	63,05	8,38	Özgüven (toplam)	Gündüz	224	130,02	17,44	1,44	,15	Gece	266	132,14	15,08																			
İlişki boyutu (dini tutum)	Gündüz	224	8,96	1,11	1,16	,25																																																																										
	Gece	266	9,08	1,12			Dini tutum (toplam)	Gündüz	224	35,90	3,38	2,21	,03	Gece	266	35,24	3,28	İç özgüven	Gündüz	224	67,63	8,55	1,97	,05	Gece	266	69,08	7,71	Dış özgüven	Gündüz	224	62,38	10,50	-,782	,43	Gece	266	63,05	8,38	Özgüven (toplam)	Gündüz	224	130,02	17,44	1,44	,15	Gece	266	132,14	15,08																														
Dini tutum (toplam)	Gündüz	224	35,90	3,38	2,21	,03																																																																										
	Gece	266	35,24	3,28			İç özgüven	Gündüz	224	67,63	8,55	1,97	,05	Gece	266	69,08	7,71	Dış özgüven	Gündüz	224	62,38	10,50	-,782	,43	Gece	266	63,05	8,38	Özgüven (toplam)	Gündüz	224	130,02	17,44	1,44	,15	Gece	266	132,14	15,08																																									
İç özgüven	Gündüz	224	67,63	8,55	1,97	,05																																																																										
	Gece	266	69,08	7,71			Dış özgüven	Gündüz	224	62,38	10,50	-,782	,43	Gece	266	63,05	8,38	Özgüven (toplam)	Gündüz	224	130,02	17,44	1,44	,15	Gece	266	132,14	15,08																																																				
Dış özgüven	Gündüz	224	62,38	10,50	-,782	,43																																																																										
	Gece	266	63,05	8,38			Özgüven (toplam)	Gündüz	224	130,02	17,44	1,44	,15	Gece	266	132,14	15,08																																																															
Özgüven (toplam)	Gündüz	224	130,02	17,44	1,44	,15																																																																										
	Gece	266	132,14	15,08																																																																												

$p < .05$

Çalışma grubunun tüm alt boyutları ile birlikte dini tutum ve özgüven puan ortalamalarının öğrenim türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla uygulanan t testi sonuçlarına göre toplam dini tutum için t değeri 2,21 olarak ve dini tutum duygusal alt boyut için t değeri 2,02 olarak $p < .05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. I. öğretimde okumakta olan öğrencilerin dini tutum puanları, II. öğretimde okumakta olan öğrencilere oranla daha yüksektir. Özgüven puan ortalamalarında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgu, I. öğretim ve II. öğretimde okumakta olan öğrencilerin dini tutum ve özgüven seviyelerinin istatistiksel olarak farklılaşmadığını göstermektedir.

4. Sınıf düzeyine göre dini tutum ve özgüven

Araştırmaya katılan çalışma grubunun tüm alt boyutları ile birlikte dini tutum ve özgüven seviyelerinin sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla t testi uygulanmış ve bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 3. Sınıf düzeyine göre özgüven ve dini tutum puanları t testi sonuçları

	Sınıf	N	X	S.s.	t	p
Bilişsel boyut (dini tutum)	Birinci sınıf	258	9,56	,98	1,18	,24
	Dördüncü sınıf	232	9,66	,84		
Duygusal boyut (dini tutum)	Birinci sınıf	258	8,29	1,62	2,32	,02
	Dördüncü sınıf	232	8,60	1,26		
Davranış boyutu (dini tutum)	Birinci sınıf	258	8,46	1,29	1,04	,30
	Dördüncü sınıf	232	8,57	1,06		
İlişki boyutu (dini tutum)	Birinci sınıf	258	9,03	1,15	,13	,90
	Dördüncü sınıf	232	9,02	1,08		
Dini tutum (toplam)	Birinci sınıf	258	35,36	3,45	1,68	,09
	Dördüncü sınıf	232	35,87	3,19		
İç özgüven	Birinci sınıf	258	69,55	8,33	3,26	,00
	Dördüncü sınıf	232	67,17	7,73		
Dış özgüven	Birinci sınıf	258	63,48	8,32	1,81	,07
	Dördüncü sınıf	232	61,93	10,45		
Özgüven (toplam)	Birinci sınıf	258	133,03	15,38	2,69	,00
	Dördüncü sınıf	232	129,11	16,90		

$p < .05$

Çalışma grubunun tüm alt boyutları ile birlikte dini tutum ve özgüven seviyelerinin sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla uygulanan t testi sonuçlarına göre; sadece iç özgüven alt boyutu için t değeri 3,262 $p < .05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu, iç özgüven düzeyinin birinci ve dördüncü sınıfta okuyan örneklem arasında istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Bulgulara göre, birinci sınıfta okuyan örneklemin iç özgüven düzeyi ($X=69,55$), dördüncü sınıfta okuyan örneklemin iç özgüven düzeyinden ($X=67,17$) yüksektir ve aradaki fark anlamlıdır. Diğer tüm alt boyutlarla birlikte, toplam dini tutum ve özgüven skorları dikkate alındığında, sınıf düzeyi açısından bu skorlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

5. Bölümlere göre özgüven dini tutum

Araştırmaya katılan örneklem grubunun alt boyutları ile birlikte dini tutum ve özgüven seviyelerinin okunan bölüme göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmış ve bulgular Tablo 4.te verilmiştir.

Tablo 4. Okunan bölüme göre dini tutum ve özgüven seviyelerine ilişkin bulgular

		Kareler toplamı	S.s.	Kareler ortalaması	F	p
Toplam dini tutum	Gruplar arası	261,49	3	52,2	4,86	,00
	Gruplar içi	5203,69	484	10,7		
	Toplam	5465,19	489			
Toplam özgüven	Gruplar arası	1829,71	5	365,9	1,39	,22
	Gruplar içi	126897,19	484	262,1		
	Toplam	128726,90	489			

$p < .05$

Araştırmaya katılan örneklem grubunun alt boyutları ile birlikte dini tutum ve özgüven seviyelerinin arasında fark olup olmadığını anlamak amacıyla uygulanan Tek Yönlü Varyans analizi (ANOVA) sonucu toplam dini tutum için F değeri 4,86 olarak $p < .05$ önem düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Aynı şekilde toplam özgüven için de F değeri 1,39 olarak $p > .05$ düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Buna göre okunan bölüme göre toplam dini tutum ve toplam özgüven seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Yapılan bu çalışmanın amacı özgüven ve dini tutum arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmada ayrıca özgüven ve dini tutum puanlarının cinsiyet, sınıf, bölüm, öğrenim türü ve gelire göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Araştırma sonuçlarında ilk olarak özgüven ile dini tutum arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir. Peale'e (2001) göre, Yaradan'a olan inanç ve dini tutumun artmasıyla birlikte insanlardaki aşağılık duygusu ortadan kalkmakta ve bu da kendimize daha çok güven duymamıza neden olmaktadır söylemi araştırmamızın sonucu ile paralellik göstermektedir. Fakat "özgüven arttıkça mı dini tutum artmaktadır yoksa dini tutum arttıkça mı özgüven artmaktadır?" konusu ile ilgili farklı söylemler vardır. Bu durum başka araştırmacılar için araştırma kaynağı olabilir.

Araştırmanın başka bir sonucuna göre, özgüven puanları cinsiyete göre farklılaşmış, erkeklerin özgüveninin kızlara göre daha fazla olduğu gözlenmiştir. Demo, Small, Savin-Williams (1987) 139 öğrenci ve aileleri üzerinde yapmış olduğu çalışmada erkeklerin özgüveninin kızlara oranla daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Benzer sonuçlara Pişkin'in (1996) yapmış olduğu çalışmada da rastlanmıştır. Bu bulgular bizim araştırma sonucu ile paralellik göstermektedir. Dini tutum toplam puanlarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde değişmediği gözlenmiştir. Kafalı'nın (2005) çalışmasında benzer sonuçlar elde edilmiş kız ve erkek öğrencilerin dini tutum puanlarında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Fakat dini tutum duygusal ve davranışsal alt boyutlarında kızlar erkeklere göre daha yüksek puanlar elde etmiş buna karşın erkeklerde dini tutum bilişsel ve ilişkisel alt

boyutlarında kızlara oranla daha yüksek puanlar elde etmiştir. Bunun sebebinin kadınların doğaları gereği erkeklere oranla daha duygusal ve merhametli olduğu söylenebilir.

Araştırmanın diğer sonucuna göre, özgüven puanları öğrenim türüne göre farklılaşmamakta fakat dini tutum puanlarını öğrenim türüne göre farklılaşmaktadır. Gündüz öğrenim gören öğrenciler ile gece öğrenim gören öğrencilerin özgüven puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmaması gayet beklenen bir sonuçtur. Buna karşın, gündüz öğrenim gören öğrencilerin dini tutum puanları gece öğrenim gören öğrencilerden yüksektir. Gündüz ile gece öğrenim gören öğrencilerin günlük yaşamları incelendiğinde bu duruma bir açıklık getirilebilir.

Araştırmada son olarak, özgüven puanları sınıf düzeyine göre farklılaşmakta fakat dini tutum puanları sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı gözlenmiştir. 4.sınıf öğrencilerin 1.sınıf öğrencilere oranla özgüvenleri daha yüksektir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte artan tecrübeler, birikimler, deneyimler ve bilgiler kişinin kendine daha çok güven duymasına neden olabilir. Demo ve ark. (1978) tarafından yapılan bir çalışmada lise son sınıf öğrencilerin özgüvenleri lise 1.sınıf öğrencilerin özgüvenlerinden daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuç bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir. 1.sınıf öğrencilerin dini tutum puanları ile 4.sınıf öğrencilerin ve farklı bölüm ve branşlarda okuyan öğrencilerindeki dini tutum puanları arasında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. Dini tutumun sınıf düzeyine (yaşa) ve bölüme göre değişmemesinin nedeni dini tutumun özellikleri incelendiğinde anlaşılacaktır. Her dini tutumun bir derecesi ve gücü vardır. Örneğin; kendini dindar olarak gören iki kişiyi ele alalım. Bu kişilerin ikisi de dindardır; fakat her ikisinin de dine karşı sahip olduğu tutumlar kendisini psikolojik ve sosyal özelliklerine göre farklılık arz eder. Birinin dini tutumu daha hassas ve yoğun olduğu halde diğerinki daha zayıf ve yüzeysel olabilir. Bu durum, insanın gerek düşüncelerinde, gerek duygularında ve gerekse de davranışlarındaki farklılık ve niteliklerde kendisini açıkça gösterir. Dini tutumun bir diğer özelliği diğer tutumlarla ilişki ve merkeziliktir. Her insan, sahip olduğu psikolojik ve sosyal çevreye, dünya ve hayat görüşüne göre hayatında birtakım şeyleri daha fazla önemser ve dikkate alır. Tutumlar açısından da bu böyledir. İnsanların merkezi bir önem atfettikleri tutumları, onların yaşama dair diğer tüm hal ve hareketlerinde izini belli eder. Bu doğrultuda dini tutum, merkezi bir role sahipse, onun diğer alanlar ile ilgili tutumların şekillenmesi ve gelişmesindeki etkisi oldukça büyüktür. Dini tutumun başka bir özelliği ise; unsurlar arası ve diğer tutumlarla tutarlılıktır. Tutumun üç önemli fonksiyonu olan düşünce, duygu ve davranış arasında sahip olunan tutum açısından tutarlılık olması, o tutumun o derece güçlü olması demektir. Örneğin; dini tutumu hem düşünce hem duygu hem de davranış yönünden oturmuş ve sağlam olan bir birey, dine karşı olumlu bir bakış açısına sahip olmakla kalmaz, aynı zamanda dininin gerektirdiği tüm eylemleri en iyi şekilde yerine getirmeye çalışır (Peker, 2008). Çalışmamızda özellikle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi bölümü öğrencilerin dini tutum puanı ile diğer bazı bölümlerdeki öğrencilerin dini tutum puanları arasında anlamlı bir fark çıkmaması bunun en güzel göstergesidir. Bununla birlikte özgüven puanları da bölümlere göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Sonuç olarak bu çalışmayla birlikte özgüven ve dini tutum arasındaki ilişkinin söylem olmaktan çıktığı ve bilimsel bir gerçek haline geldiğini söylenebilir. Dini tutumda önemli olan yaş, cinsiyet, sınıf, bölüm değil kişinin bizzat kendisidir. Dini tutumlar; doğuştan gelmez, az-çok kalıcıdır, öz-nesne ilişkisini içerirler, duygusal özellikleri vardır ve dini tutumların din-kışı ilişkisinde bir yanlılık mevcuttur (Kaya, 1998). Özgüven için ise yaş önemli bir etken olup cinsiyet, bölüm ve öğrenim türü önemli bir yordayıcı değildir. Araştırmaya bu tür demografik

değişkenler (aile gelir durumu, kardeş sayısı, yaşanılan yer vs.) eklenerek daha da genişletilebilir, ayrıca özgüven ve dini tutum ile anne-baba tutumları, bağlanma stilleri, kaygı ve psikolojik iyi oluş gibi kavramların ilişkisi incelenebilir.

KAYNAKÇA

- ADLER, A. (2011). *Yaşamın Anlam ve Amacı*, İstanbul: Say Yayınları.
- AKAGÜNDÜZ, N. (2006). İnsan Yaşamında Özgüven Kavramı, *Ümraniye Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü Yayınları*, Sayı:1, İstanbul.
- AKIN, A. (2007). Öz-güven Ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 167-176.
- ARKES, H. R., & GARSKE, J. P. (1982). *Psychological theories of motivation*. Monterey, CA: Brooks/Cole.
- BUDAK, S. (2009). *Psikoloji sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- CHUBB, N. H., FERTMAN, C. I., & ROSS, J. L. (1997). Adolescent Self-Esteem and Locus of Control: A Longitudinal Study of Gender and Age Differences, *Adolescence*, 32(125), 113-129.
- DEMO, D. H., SMALL, S. A., & SAVIN-WILLIAMS, R. C. (1987). Family relations and the self-esteem of adolescents and their parents. *J. Marriage Fam.* 49, 705-715.
- EKŞİ, A. (1990). *Çocuk, Genç, Ana-Babalar*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- FANNING, P., & MCKAY, M. (2012). *Özgüven*, İstanbul: Arkadaş Yayıncılık.
- FELTZ, D. L. (1988). Self-confidence and sports performance. *Exercise and Sports Science Reviews*, 16, 423-458.
- FROMM, E. (1997). *Sevme Sanatı*. (Çeviren: Selçuk Budak), Ankara: Öteki Yayınevi.
- GEÇTAN, E. (1984). *Normal Dışı Davranışlar*, Ankara: Maya Yayınları.
- GÖKNAR, Ö. (2007). *Özgüven Kazanmak*, İstanbul: Arkadaş Yayınları.
- HAMBLY, K. (1997). *Özgüven*. (Çeviri: Barış Bıçakçı), İstanbul: Rota Yayınları.
- HASKEY, J. (1997). Children who experience divorce in their family, *Population Trends*, 87, 5-10.
- HÖKELEKLİ, H. (2001). *Din Psikolojisi*, Ankara: T. D. V. Yay.
- JUNG, C. G. (1993). *Psikoloji ve Din*. (Çev: Cengiz Şişman), İstanbul: İnsan Yay.
- KAFALI, H. (2005). Lise öğrencilerinde dini inanç ve tutumların sosyal ilişkilere etkisi-Ergani örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- KASATURA, İ. (1998). *Kişilik ve Öz-güven*, İstanbul: Evrim Yayınları.
- KAYA, M. (1998). *Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum*, Samsun: Etüt Yayınları. s. 45; 53-54.
- KULAKSIZOĞLU, A. (2006). *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- KURTULDU, P.S. (2007). İlköğretim okulu yöneticilerinin özgüven düzeyleri ile liderlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- LAUSTER, P. (2000). *Kendine güven*, Ankara: Doruk Yayınları.

- MYERS, D. G. (1996). *Social psychology*. New York: The McGraw-Hill Companies Inc. s. 125.
- PEALE, N. C. (2001). *Olumlu Düşünmenin Gücü*. (Çev: Şahin Cüceloğlu), İstanbul: Sistem Yay.
- PEKER, H. (2008). *Din psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- PİŞKİN, M. (1996). Self-esteem, locus of control and academic achievement of secondary school children both in England and Turkey. Yayınlanmamış doktora tezi, University of Leicester, İngiltere.
- RICHARDS, M. H., GITELSON, I. B., PETERSON, A. C., & HARTIG, A. L. (1991). Adolescent personality in girls and boys: The role of mothers and fathers. *Psychology of Women Quarterly*, 15, 65-81.
- SONER, O. (1995). Aile uyumu, öğrenci özgüveni ve akademik başarı arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- TEMEL, Z. F., & AKSOY, B. A. (2005). *Ergen ve Gelişimi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- YAVUZER, H. (2010). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YAVUZER, H. (2008). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YAVUZER, H. (2004). *Ana-Baba Okulu*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YÖRÜKOĞLU, A. (2004), *Çocuk Ruh Sağlığı*, İstanbul: Özgür Yayınları.